

Bokn

Autor(en): **Brink, Stefan**

Objekttyp: **Article**

Zeitschrift: **Beiträge zur nordischen Philologie**

Band (Jahr): **59 (2017)**

PDF erstellt am: **30.08.2024**

Persistenter Link: <https://doi.org/10.5169/seals-858048>

Nutzungsbedingungen

Die ETH-Bibliothek ist Anbieterin der digitalisierten Zeitschriften. Sie besitzt keine Urheberrechte an den Inhalten der Zeitschriften. Die Rechte liegen in der Regel bei den Herausgebern.

Die auf der Plattform e-periodica veröffentlichten Dokumente stehen für nicht-kommerzielle Zwecke in Lehre und Forschung sowie für die private Nutzung frei zur Verfügung. Einzelne Dateien oder Ausdrucke aus diesem Angebot können zusammen mit diesen Nutzungsbedingungen und den korrekten Herkunftsbezeichnungen weitergegeben werden.

Das Veröffentlichen von Bildern in Print- und Online-Publikationen ist nur mit vorheriger Genehmigung der Rechteinhaber erlaubt. Die systematische Speicherung von Teilen des elektronischen Angebots auf anderen Servern bedarf ebenfalls des schriftlichen Einverständnisses der Rechteinhaber.

Haftungsausschluss

Alle Angaben erfolgen ohne Gewähr für Vollständigkeit oder Richtigkeit. Es wird keine Haftung übernommen für Schäden durch die Verwendung von Informationen aus diesem Online-Angebot oder durch das Fehlen von Informationen. Dies gilt auch für Inhalte Dritter, die über dieses Angebot zugänglich sind.

Bokn

STEFAN BRINK (ABERDEEN)

I skärgården i sydvästra Norge sticker en ö ut på ett påfallande sätt. Dess namn är *Bokn*. Egentligen rör det sig om två öar, Vestre och Austre Bokn, och det förefaller uppenbart att namnet äldst burits av den större av dessa, Vestre Bokn. Denna ö och detta namn har en intressant såväl språklig som historisk bakgrund, och det visar sig efter analys att det historiska och det språkliga dessutom av allt att döma hänger samman på ett intressant sätt. Till yttermera visso är det vidare möjligt att koppla namnet och ön indirekt till själva namnet *Norge*.

Låt oss börja med det sista. Namnet *Norge* (Norway, Norwegen) är av allt att döma ursprungligen benämningen på en viktig sjöled, vilken i princip samtliga som uttalat sig i ämnet identifierat med inomskärsleden i just sydvästra Norge, särskilt sträckan mellan Jæren och Trøndelag (Skre, 2014: 37).¹ Namnet uppträder äldst i *Liber Vitae* (Durham) från ca 840, där en *Reginaldus sacerdos de Nortuagia* uppräknas (*Liber Vitae*, 56). I Ohtheres (Ottars) berömda beskrivning av hur han reste från sina hemtrakter i Hålogaland i norra Norge till Hedeby i söder, som finns som ett appendix till kung Alfreds översättning av Orosius *Historiarum Adversum Paganos Libri VII* från ca 890, förekommer formen *Norðweg* (se *Ohthere's voyages, passim*). I franska annaler förekommer former som *Nort(h)wegia* och *Norwegia* (Myrvoll, 2011: 114). Det första omnämnandet av namnet på nordisk botten är på den berömda runstenen i Jelling från ca 963 (jfr Gelting, 2010), där formen **nuruiak** (väl att läsas som *Norveg*) förekommer.² Dessa äldre former gör det möjligt att uppställa två utgångsformer: *Norðrvegr* (> *Norvegr*) resp. *Norvegr*. Om senare leden i denna sammansättning råder enighet; den är fvn. *vegr* ('väg, led'). I det förra fallet får namnet förstås som innehållande adv. *norðr* och betyda 'vägen mot norr, den nordliga vägen', sekundärt 'landet som ligger mot nord', att jämföra med *austrvegr* ('land/länder i öst'), *vestrvegr* ('land/länder i väst') och *suðrvegr* ('land/länder i syd (Italien, Tyskland etc.)'); i det senare fallet appellativet *nor* n. med den i ortnamn välbekanta betydelsen 'trångt, smalt sund; kort vattendrag som förbinder två större vatten', ett alternativ som är lättare att förlika med de äldsta formerna men som leder till problem hur namnet *de facto* skall tolkas – vilken 'väg, led' är det som kan liknas vid/är att identifiera med ett *nor*? (NSL, 335).

---

¹ Möjligen kunde hela sträckan mellan Viken och upp till Hålogaland avses, vilket måhända antyds av Ottar i hans beskrivning (*Þonne is þis land oð hē cymð tō Scīringes hēale, and ealne weg on þæt bæcbord Norðweg*; "Sen är (dvs. fortsätter) detta land tills man kommer till Skiringssal, och hela vägen på babord sida (är) Norge"), se vidare nedan.

² http://runer.ku.dk/VisGenstand.aspx?Titel=Jelling-sten_2 (accessed 15 Juli 2016).

Bild 1: Bokn från väster (Foto: S. Brink 2016)

Sedan länge har Karmøy och kungsgården Avaldsnes varit centrala i diskussionen om framväxten av Norge, och detta intresse har accentuerats nyligen genom resultat från olika undersökningar särskilt inom Avaldsnesprosjektet (www.khm.uio.no/-forskning/prosjekter/avaldsnes). Inomskärsleden som förbundet de gamla kungsgårdarna Avaldsnes, Fitjar, Alrekstad, Seim osv. längs norska västkusten kan visas ha varit av stor betydelse redan långt före vikingatiden (Østmo, 2014), och här har uppenbarligen Karmøy och Avaldsnes innehaft en särskilt position. Här, mellan Karmøy och fastlandet, ligger ön Bokn.

Namnet *Bokn* tillhör en grupp av ursprungliga naturnamn i västra Norge som torde tillhöra några av Skandinaviens äldsta namn: *Bokn*, *Sola*, *Hinna*, *Salte*, *Sira*, *Karmøy* (*Kørmt*), *Rott*, *Tjør*, *Fister* osv. (exv. Særheim, 2012). I fvn. källor skrivs namnet *Bókn* (gen. *Bóknar*). Om namnets tolkning har relativt stor samstämmighet rått,

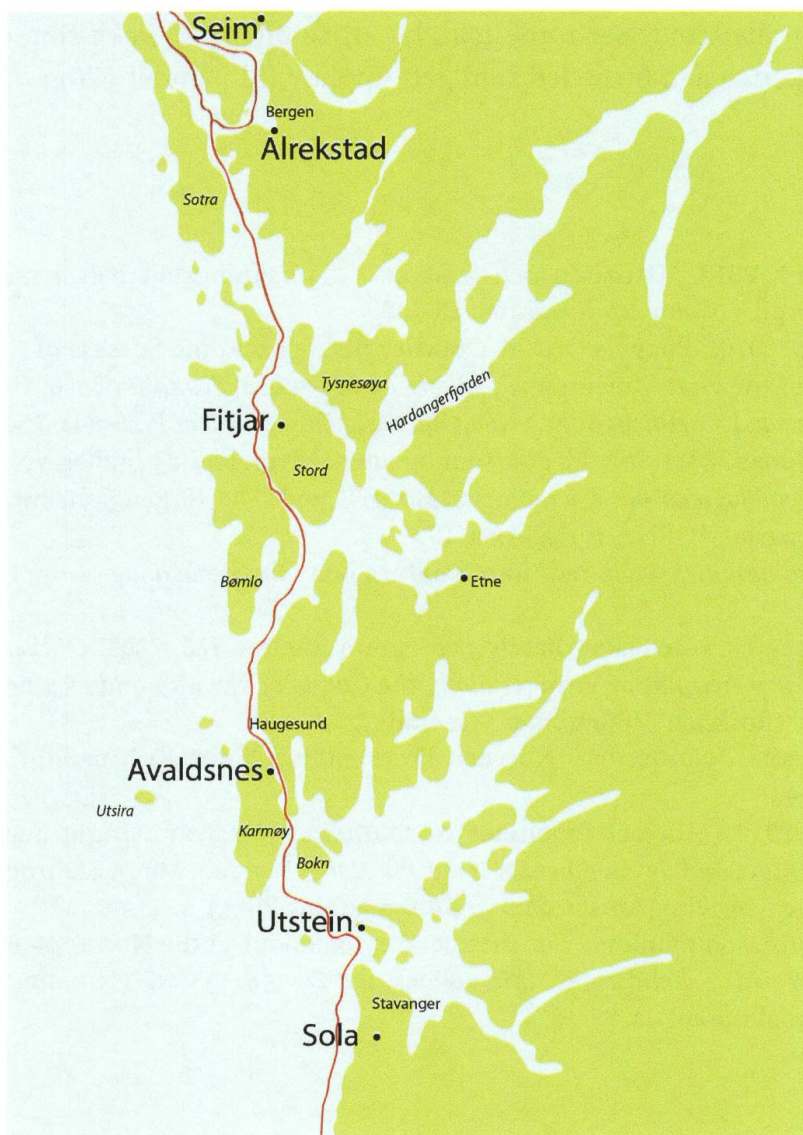

Bild 2: Inomskärsleden ("Norway") i västra Norge med ön Bokn (Karta: S. Brink)

man har sammanställt det med ffris. *bāken*, fsax. *bōkan*, feng. *bēacen* (<ferm. **baukna-*; 'tecken, signal'), ett ord som inlånats till Norden i form av fvn. *bákn* ('tecken, märke'), sv. *båken* ('segelmärke'), fda. *bagn* ('vårdkase'). Lennart Elmevik (2012: 89-92), som sammanfattat diskussionen om namnet *Bokn* och samtidigt ger argument för utvecklingen *au* > *ō* i namnet, ansätter ett äldre **Bauknō* ('ön där det står ett sjömärke, en båk, av något slag'), och ett härtill grund liggande appellativ **baukna-* ('(här)fana').

Med tanke på ön Bokns pregnanta profil och av allt att döma sedan länge viktiga funktion som sjömärke i denna inomskärsfarled, antagligen ett av de viktigaste och mest lättigenkännliga, tror jag man vågar uppställa en alternativ tolkning till namnet, nämligen att inte utgå från att på Bokn stått en båk, ett sjömärke (vilket man dock säkerligen torde ha att utgå ifrån har varit fallet av gammalt), utan att det är själva ön, med sin karakteristiska profil, som associerats med eller haft funktionen

som en 'båk'. I alla händelser torde man ha att se önamnet *Bokn* som ett av de viktigaste sjömärkena i den forna led som gett upphov till namnet *Norge*.

Litteratur

- Elmevik, Lennart. 2012. "Ortnamn och lexikon. Ett forskningsfält belyst med exempel ur Namn och bygd", *Namn och bygd*, 100: 85-105.
- Gelting, Michael. 2010. "Poppo's Ordeal: Courtier Bishops and the Success of Christianization at the Turn of the First Millennium", *Viking and Medieval Scandinavia*, 6: 101-133.
- Liber Vitae Ecclesiae Dunelmensis: Nec Non Obituaria Duo Ejusdem Ecclesiae*. 1841 (London).
- Myrvoll, Klaus Johan. 2011. "Skaldedikt som kjelda til etymologi og ljodleg vokster av norska namn", i *Etymologiens plass i navneforskningen*, red. Ole-Jørgen Johannessen och Tom Schmidt (Uppsala: NORNA-förlaget), s. 105-118.
- NSL = *Norsk stadnamnleksikon*, red. Jørn Sandnes och Ola Stemshaug, 4 uppl. (Oslo: Samlaget, 1997).
- Ohthere's Voyages*, cit. efter Janet Bately och Anton Englert, red. 2007. *Ohthere's Voyages. A late 9th Century Account of Voyages along the Coasts of Norway and Denmark and its Cultural Context* (Roskilde: Viking Ship Museum).
- Skre, Dagfinn. 2014. "Norðvegr – Norway: From Sailing Route to Kingdom", *European Review*, 22: 34-44.
- Særheim, Inge. 2012. "Ancient toponyms in south-west Norway: Origin and formation", i *Language contact and development around the North Sea*, red. Merja Stenroos, Martti Mäkinen och Inge Særheim (Amsterdam: John Benjamins Publ.), s. 53-66.
- Østmo, Einar. 2014. "Shipbuilding and aristocratic splendour in the North, 2400 BC-1000 AD", i *Northern Worlds – Landscapes, Interactions and Dynamics*, red. Flemming Kaul (Köpenhamn: Nationalmuseet), s. 257-271.